

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1929 kl. 6 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande lärares vid folk- och småskolor tjänstebostäder.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott förbehandling hänvisad motion, nr 56, har herr *Henrik Andersson* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att andra stycket i övergångsbestämmelsen vid § 2 i ovan åberopade kungl. kungörelse erhåller följande lydelse:

Motionen.

Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna paragraf, dock ej längre än till dess en grundligare om- eller nybyggnad av skolhuset företages.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat utlåtande över motionen från skolöverstyrelsen ävensom, efter att hava berett centralstyrelsen för Sveriges allmänna folk-skolläraryörening tillfälle att till utskottet inkomma med yttrande i ämnet, från centralstyrelsen fått mottaga det yttrande, som jämte ovannämnda utlåtande äro såsom bilagor fogade härvid.

Infördrade yttranden.

Andra stycket i övergångsbestämmelserna vid § 2 i kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor har följande lydelse: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna paragraf, dock ej längre än till utgången av år 1928.»

Utskottet.

De bestämmelser i § 2 mom. 2 och 3 i nämnda kungörelse, till vilka ifrågavarande övergångsbestämmelse sluter sig, lyda sålunda:

»Mom. 2 — — — skolan bostaden vara väl avskild från skollokalen och dess ingång skild från ingången till skollokalen.

Mom. 3. Äro flera tjänstebostäder inrymda i samma hus, böra de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång.»

På grund av tidsbegränsningen i ovan nämnda övergångsbestämmelse har samma bestämmelse numera icke längre någon giltighet. Vid sådant förhållande kan utskottet redan av formella skäl icke biträda motionärens förslag.

Vad själva sakfrågan angår får utskottet till en början framhålla, att förmanen av egen ingång till ifrågavarande tjänstebostäder genom boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor tillförsäkrats dessa lärargrupper och att således frågan om ändring av därutinnan gällande bestämmelser måste ses även ur vederbörande lärares synpunkt och icke blott ur skoldistriktens. Utskottet vill ock framhålla, att — såsom ock synes framgå av vad skolöverstyrelsen därom anfört — under den tid, som förflutit, sedan boställsordningen utfärdades, det ojämförligt största antalet skoldistrikt ställt sig förevarande bestämmelser till efterrättelse, varför ändrade bestämmelser i enlighet med motionärens förslag skulle få en förhållandevis ringa räckvidd.

Utskottet medger villigt, att det för de skoldistrikt, som i motionen avses, kan vara av stor betydelse, att de tillsvidare befrias från skyldigheten att ställa sig boställsordningens i förevarande hänseende givna bestämmelser till efterrättelse, exempelvis då ovisshet råder om skolans och tjänstebostadens behövlighet för framtiden, då fråga föreligger om successivt genomförande under en följd av år av ombyggnader och reparationer av ett flertal skolhus inom skoldistriktet eller då ekonomiska svårigheter uppstått på grund av redan utförda eller förestående och mera trängande byggnadsföretag för olika kommunala ändamål. Då sådana och liknande skäl kunna förebringas, synes det vara med billighet och rättvisa överensstämmande, att skoldistriktens önskan att erhålla anstånd med beredande av särskild ingång till tjänstebostäderna röner tillmötesgående.

Enligt vad utskottet inhämtat har Kungl. Maj:t, då så begärts och funnits motiverat, medgivit dylikt anstånd, i vissa fall intill fem år. Även framdeles torde anstånd helt visst komma att medgivas, då skäl därtill visas föreligga, varvid såsom ett särskilt tungt vägande sådant torde böra betraktas den omständigheten, att samförstånd i frågan föreligger mellan skoldistriktet och vederbörande lärare. Något behov av sådan ändring av boställsordningen, som i motionen åsyftas, torde således för vinnande av motionens egentliga syftemål knappast vara för handen. Mot en dylik ändring kan ock anföras, att, såsom skolöverstyrelsen påpekat, följden därav skulle bliva, att en del tjänstebostäder för oöverskådlig tid framåt skulle förbliva i avsaknad av en väl behövlig isolering från de för skolan avsedda ingångar, förstugor och kapprum.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 14 mars 1929.

På utskottets vägnar:

J. P. JOHANSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet:

herrar J. P. Johansson, Sandegård, P. A. Larsson, Paul Magnuson, Tamm,
Henrik Andersson*, Jönsson och Kropp.

* Ej närvarit vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr Sandegård, som ansett att utskottets motivering bort hava följande lydelse:

Ifrågavarande författningsbestämmelse har för närvarande följande lydelse:
»Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna paragraf, dock ej längre än till utgången av år 1928». De bestämmelser i § 2 mom. 2 och 3 i nämnda kungörelse, till vilka ifrågavarande övergångsbestämmelse sluter sig, lyda sålunda: »Mom. 2 — — — skolande bostaden vara väl avskild från skollokalen och dess ingång skild från ingången till skollokalen. Mom. 3. Äro flera tjänstebostäder inrymda i samma hus, böra de vara väl avskilda från varandra och, där förhållandena sådant medgiva, försedda med var sin ingång.»

De övergångsbestämmelser till kungl. kungörelsen nr 792/1918, ifråga om vilka föreliggande motion påyrkar ändring, hava med 1928 års utgång trätt ur kraft. Utskottet anser sig redan av detta skäl förhindrat att tillstyrka motionen.

Vad själva sakfrågan angår tillåter sig utskottet emellertid göra följande erinringar.

Av skolöverstyrelsens till utskottet ingivna utlåtande över motionen framgår, att från juli månad år 1927 till tiden för utlåtandets avgivande ha omkring 500 skoldistrikt från skilda delar av landet sökt Kungl. Maj:ts medgivande av anstånd på längre eller kortare tid med beredande av särskild ingång till lärares tjänstebostäder. Dessa ansökningar ha berört omkring 1,000 tjänstebostäder. I allmänhet har man sökt anstånd på något eller några få år, mera sällan tillsvidare eller på tid överstigande fem år och endast i undantagsfall befrielse från skyldigheten överhuvud. I sina yttranden över dessa ansökningar har överstyrelsen i regel tillstyrkt anstånd på kortare eller längre tid, i allmänhet varierande mellan ett och fem år. I de fall, då överstyrelsen ansett sig böra hemställa om en något kortare uppskovstid än den av vederbörande distrikt begärda, har detta haft sin grund antingen däri, att den ifrågavarande omändringen synts jämförelsevis enkel och förenad med ringa kostnad, eller ock däri, att omändringen funnits

Utskottet.

4 *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 7.*

särskilt angelägen. I den mån så begärts och funnits motiverat har Kungl. Maj:t ytterligare i vissa fall medgivit en utsträckt respittid intill fem år.

Med understrykande av det förhållandet, att skoldistriktet redan haft tio år på sig att bringa till verkställighet härberörda bestämmelser i vederbörande boställningsordning för folkskolans lärarpersonal, synes det utskottet ovedersägligt, att ett generellt medgivande om ytterligare uppskov med ordnandet av denna för lärarpersonalen betydelsefulla angelägenhet kunde leda till betänkliga konsekvenser. Å andra sidan torde böra medgivas, att skäl till uppskov med fullgörande av ifrågavarande byggnadsskyldighet i särskilda fall kunna föreligga, exempelvis ifråga om de av motionären omnämnda gamla roteskolhusen i vissa norrländska skoldistrikt. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t emellertid kommer att i dylika fall, där särskilda omständigheter prövas påkalla det, efter ansökning medgiva tillfälligt ytterligare uppskov.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Bil. 1.

Yttrande av skolöverstyrelsen.

Till riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.

De förmåner, som genom gällande boställsordning tillförsäkras lärarpersonalen vid folk- och småskolor äro givetvis av synnerligt stor betydelse för denna personal. Detta gäller även och icke minst de bestämmelser i boställsordningen, varom i förevarande motion är fråga, och vilka avse att bereda läraren och hans familj lugn och trevnad inom tjänstebostaden.

Överstyrelsen har under den senaste tiden haft rikliga tillfällen att göra sig förtrogen med här föreliggande spörsmål. Från juli månad år 1927 intill innevarande tid ha omkring 500 skoldistrikt från skilda delar av landet sökt Kungl. Maj:ts medgivande av anstånd på längre eller kortare tid med beredande av särskild ingång till lärares tjänstebostäder. Dessa ansökningar ha berört omkring 1,000 tjänstebostäder. I allmänhet har man sökt anstånd på något eller några få år, mera sällan

tills vidare eller på tid överstigande fem år. I enstaka undantagsfall har man sökt befrielse från den ifrågavarande skyldigheten. De skäl, som anföras till stöd för ansökningarna, äro av olika slag, såsom ovisshet om skolans och tjänstebostadens behövlighet för framtiden, planerad eller ifrågasatt utvidgning av skolanläggningen, varigenom även lokalbehov av annan art böra tillgodoses i samband med beredande av den särskilda ingången till tjänstebostaden, uppgjord plan till successivt genomförande under en följd av år av ombyggnader och reparationer av ett flertal skolhus inom distriktet, ekonomiska svårigheter på grund av redan utförda eller förestående byggnadsföretag för tillgodoseende av olika kommunala behov samt byggnadstekniska svårigheter av sådan art, som av motionären antydes i fråga om de så kallade roteskolhusen i Norrland.

I flertalet fall hava de av ansökningarna berörda tjänsteinnehavarna ställt sig förstående och tillmötesgående gent emot skoldistriktets önskingar om uppskov. Exempel saknas icke heller på att tjänsteinnehavare, som för en jämförelsevis kort återstående tjänstetid velat undgå de med en genomgripande omändring förenade olägenheterna, själva framställt önskemål om sådant uppskov. Å andra sidan hava dock icke få tjänsteinnehavare givit uttryck åt sin önskan att snarast möjligt komma i åtnjutande av den ifrågavarande förmånen.

Av de beskrifningar över bostadsförhållandena, som i yttranden av lärare och folkskolinpektörer bifogas ansökningarna, framgår icke sällan, att beredande av särskild från ingången till skollokalen skild ingång till tjänstebostaden är i synnerlig grad motiverad. Så är framför allt förhållandet, där barnantalet i skolan är stort, där skolans kapprum är trångt, eller där kapprum saknas och den för skolan och tjänsteinnehavaren gemensamma förstugan till trängsel upptages av ytterplagg och skodon. Förutom den oro och störande inverkan, som vållas tjänsteinnehavaren och hans familj, har den bristande isoleringen mellan tjänstebostaden och skolans utrymme till följd, att damm och förskämd luft från skolans förstuga, kapprum och trappor tränga in i bostaden och förorena denna.

I sina yttranden över omnämnda ansökningar om anstånd med beredande av särskild ingång till tjänstebostäder har överstyrelsen för sin del städse tagit den allra största hänsyn till av skoldistriktens anförda synpunkter och önskemål och tillstyrkt anstånd på kortare eller längre tid, i allmänhet varierande mellan ett och fem år. Särskilt har överstyrelsen därvid beaktat vad jämväl motionären fäst huvudsaklig vikt vid, nämligen att bereda skoldistrikt, som stå inför utsikten att vidtaga ny- eller ombyggnad av ett skolhus, tillräcklig tid för inrättande av den särskilda ingången till tjänstebostaden, så att denna angelägenhet skall kunna ordnas i samband med byggnadsföretagets utförande i övrigt. I de fall, då överstyrelsen ansett sig böra hemställa om en något kortare uppskovstid än den av distriktet begärda, har detta haft sin grund antingen däri, att den ifrågavarande omändringen synts jämförelsevis enkel och förenad med ringa kostnad, eller ock däri att omändringen med hänsyn till tjänsteinnehavarens och skolans behov funnits vara synnerligen angelägen. I detta sammanhang anser sig överstyrelsen också böra framhålla, att skoldistriktet i mycket stor utsträckning visat sig behjärta de önskemål från lärarkårens sida, som i berörda angelägenhet kommit till synes.

Det torde således icke rimligen kunna göras gällande, vare sig att här ifrågavarande bestämmelse i boställsordningen är av underordnad betydelse för skolan och lärarkåren eller att tillämpningen av densamma på ett bryskt och oresonligt sätt forcerats. Skoldistriktet hava redan

6. *Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande Nr 7.*

haft på sig tio år för dess realiserande och därunder i många fall försett tjänstebostäderna med särskilda ingångar. I den mån så begärts och funnits motiverat har vidare Kungl. Maj:t medgivit en utsträckt respit-tid av i vissa fall intill fem år, och man torde därtill kunna vara förvissad om att sådana skoldistrikt, som vid utgången av nu medgivet anstånd visa sig vara i verkligt behov av ytterligare uppskov, skola efter ansökning kunna erhålla sådant.

Ett bibehållande av nuvarande bestämmelser, som icke utesluta möjligheten av dispens i fall, där sådan prövas behövlig, synes nödvändigt, om man över huvud taget vill hava några garantier för att lärare, som bebo äldre till skolhusen förlagda tjänstebostäder någonsin skola komma i åtnjutande av den bostadsförmån, varom här är fråga, medan ett bifall till motionen otvivelaktigt skulle få till följd, att ett stort antal tjänstebostäder för oöverskådlig tid framåt skulle förbliva i avsaknad av en väl behövlig isolering från de för skolan avsedda ingångar, förstugor och kapprum.

Slutligen anser sig överstyrelsen böra framhålla det, rent formellt sett, betänkliga i att en övergångsbestämmelse, för vilken giltighetstiden redan är tilländalupen, och vilken således upphört att gälla, skulle ändras, var-till för övrigt kommer, att nämnda bestämmelse redan inom föreskriven tid länt till efterföljd antingen så, att den i densamma föreskrivna sär-skilda ingången blivit anordnad, eller ock så, att Kungl. Maj:t efter an-sökning medgivit förlängd tidsfrist.

På grund av det anförda måste överstyrelsen för sin del anse önsk-värt, att motionen icke vinner bifall.

Stockholm den 19 februari 1929.

OTTO HOLMDAHL.

PER HOLMÉN.

A. Meurling.

Bil. 2.

Yttrande av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening.

Till första kammarens första tillfälliga utskott.

Innan kungl. kungörelsen den 18 september 1918 angående boställsord-ning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor utfärdades, hade frågan om folk- och småskollärares tjänstebostäder varit föremål för en synner-ligen omsorgsfull utredning. Redan lärarlönenämnden hade upptagit spörsmålet till omprövning och angivit vissa principer för en författning i ärendet. I 1918 års löneproposition berördes även denna angelägenhet om också mera refererande, men riksdagen tog själv upp frågan och ut-talade sig för att densamma måtte författningsmässigt ordnas. Vissa all-männa riktlinjer för dess innehåll angåvos också i riksdagsskrivelsen.

Före boställsordningens slutliga utformning undergick ärendet en speciell utredning av inom ecklesiastikdepartementet särskilt tillkallade sakkunniga. Representanter för olika riksdagspartier och lärargrupper deltog i utredningsarbetet, varjämte skolöverstyrelsens arkitekt medverkade vid utredningen. Det av de sakkunniga avgivna förslaget var fullt enhälligt. De ändringar i detsamma, som vidtogos i den slutliga utformningen, voro alla jämkningar, avsedda att uppmjuka bestämmelserna till skoldistriktens förmån.

Genom boställsordningens ikraftträdande kommo givetvis åtskilliga kommuner att stå inför byggnadstväng. Detta gällde framför allt kommuner med äldre och otidsenliga skolhus. Centralstyrelsen vill emellertid med glädje konstatera, att efter boställsordningens tillkomst mångestades förmärkt en lovvärd strävan att utrusta skolorna med lokaler och åstadkomma lärarbostäder, som fullt svara mot rimliga anspråk och i författning givna bestämmelser.

Det dröjde dock ej länge efter förenämnda kungörelses utfärdande, förrän yrkanden framfördes om ändringar, som inneburo en försämring av lärarnas i boställsordningen tillförsäkrade förmåner, och vid 1921 års riksdag vidtogs på enskild motionärs framställning sådan författningsändring, att i vissa fall lärarinnebostad kan uppföras över skollokalerna och de manliga lärarnas bostäder i själva skolhuset.

Den nu föreliggande motionen riktar sig mot följande föreskrift i övergångsbestämmelserna till § 2 i boställsordningen: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång, må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna paragraf, dock ej längre än till utgången av år 1928.» Motionären hemställer, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att angivna stycke i övergångsbestämmelserna vid § 2 i ovan återopade kungl. kungörelse erhåller följande lydelse: »Om tjänstebostad vid ingången av år 1919 saknar egen ingång må därvid bero utan hinder av bestämmelserna i mom. 2 och 3 av denna paragraf, dock ej längre än till dess en grundligare om- eller nybyggnad av skolhuset företages.» Motionen innebär sålunda utfärdandet av en för hela landet gällande bestämmelse att med inrättande av egen ingång till lärares tjänstebostad må kunna bero, till dess en grundligare om- eller nybyggnad av skolhuset företages.

Motionären har här berört en av de primära fordringarna på en bostad. Redan år 1900 hade Sveriges allmänna folkskollärareförening tillfälle att uttala sig om denna sak. Med anledning av Kungl. Maj:ts åt överintendentsämbetet givna uppdrag att utarbeta nya normalritningar till folkskolebyggnader jämte beskrivning bereddes genom centralstyrelsen föreningens medlemmar sagda år tillfälle att uttala sina önskemål beträffande krav, som, enligt vad erfarenheten givit vid handen, borde ställas på bland andra lärarbostäderna med därtill hörande byggnader. Föreningens kretsar uttalade därvid enhälligt det önskemålet, att då bostadslägenhet och skollokal finnas i samma byggnad, till vardera böra finnas från varandra skilda ingångar och förstugor.

Såväl överintendentsämbetet som sedermera lärarlönenämnden anslöto sig till detta krav på lärarbostadens isolering från skollokalerna. Lärarlönenämnden underströk detta krav ytterligare i det nämnden betonade, att då flera bostadslägenheter äro förlagda till samma hus, dessa böra vara väl avskilda från varandra samt att varje lärarbostad bör, där hinder ej möter, vara försedd med förstuga och egen tambur.

Ett bifall till här förevarande motion skulle av lärarkåren, som, vad landsbygden beträffar, i allmänhet är hänvisad att bebo av kommunerna uppförda och anvisade bostäder, bliva betraktat såsom synnerligen beklagligt. Det kan nämligen starkt befaras, att motionens antagande komme att medföra, att ett stort antal skolhus under en mycket lång tid framåt bleve i avsaknad av egna ingångar till lärarbostäderna. Olägenheterna härav torde enligt centralstyrelsens mening vara uppenbara för envar. Att en eller flera skolklasser om ett trettiotal barn upprepade gånger under dagen efter vistelse på skolgård eller landsväg ha att passera ingången till lärarens bostadslägenhet, innebär i många fall för läraren och hans familj en ytterligt svår olägenhet. En sådan anordning måste också ur hygienisk synpunkt betraktas såsom helt förkastlig. I detta avseende må endast erinras därom, att en gemensam ingång medför, att dammig och förskämd skolluft lätt intränger i bostaden.

Motionären synes ej heller ha något att erinra emot här ifrågavarande föreskrift i boställsordningen i och för sig. Det, som föranlett framställningen, synes närmast ha varit de av motionären framhållna svårigheter beträffande ett författningsenligt ordnande av egen ingång till tjänstebostaden i de gamla roteskolhusen, som på ett fåtal ställen förekomma i de norrländska skoldistrikten. Centralstyrelsen vill ingalunda förneka, att skäl till kortare uppskov med fullgörande av ifrågavarande byggnadsskyldighet på åtskilliga håll kunna förebringas, men centralstyrelsen hävdar, att detta förhållande icke motiverar ett generellt medgivande om ytterligare uppskov med ordnandet av denna angelägenhet. Där i enskilda fall förhållandena påkalla sådant uppskov, finnes alltså möjlighet att hos Kungl. Maj:t ansöka därom. Enligt vad centralstyrelsen erfarit, har också hittills ett stort antal dylika dispensansökningar ingivits till regeringen, som efter prövning i varje särskilt fall vanligen beviljat anstånd för några år.

Då sålunda möjlighet förefinnes att i enskilt fall erhålla uppskov med ordnandet av egen ingång till lärares tjänstebostad, finner centralstyrelsen uppenbart, att några bärande skäl icke föreligga för en så betydelsefull ändring av boställsordningen, som motionärens hemställan innebär, varför centralstyrelsen anser sig böra avstyrka bifall till förevarande motion.

Stockholm den 8 mars 1929.

Å centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskollärareförening vägnar:

CARL LIDMAN.

Gustav Storgård.